

archívumok, szöveges keresés stb.). A nyomtatott megjelenésben ezek elvesznek és a kötet készítői még a nyomtatott szövegeknél használatos hasonló eszközök (tartalomjegyzék, tárgymutató stb.) rendelkezésre bocsátásával sem kívánták az olvasó életét megkönnyíteni. Ennek következtében, szemben az első rész világosan áttekinthető gondolatmenetével, a második részben található értékes gondolatok „ömlesztett” formában jelennek meg, ami a kötet használhatóságát sajnálatos módon csökkenti.

A könyv a Typotex Kiadó „Edition 2.0” sorozatának tagjaként jelent meg, melynek jelszava a nyomtatott könyv és az elektronikus világ közelítése, a „statikus szöveg vs dinamikus internet” közötti ellentmondás feloldása. A fent említett „műfaji keveredés” jól szolgálja ezt a célt. Ennél is tovább megy a kötet azonban azzal a – sorozat egyes korábbi köteteiben már alkalmazott és jelen esetben a blogbejegyzések műfajához jól illő – megoldással, hogy a szöveghez erre felkért szakemberek megjegyzéseket, „kommenteket” fűz-

nek, amelyek a megfelelő helyeken lábjegyzetként publikálásra kerülnek. Ezek általában jól kiegészítik a szerző gondolatait,

- magyar vonatkozásokat megemlítve,
- más szakterületeken előforduló analógiákra utalva,
- a gyakorlati tapasztalatok világából példákat hozva, illetve
- helyenként vitatkozva is egyes megállapításokkal.

Problémaként talán csak az említhető meg, hogy jó lenne több ilyen kommentet látni: a mintegy 200 oldalon, nem is mindig egyenletesen megoszló 43 komment (azaz 4-5 oldalanként egy) nem éri el azt a „kritikus sűrűséget”, ami az olvasó számára folyamatosan érzékelhetővé tenné az anyag „kommentezettségének” tényét. Az Edition 2.0 célok elérésének szempontjából kár továbbá az, hogy annak a perspektívának, miszerint „a kiadó honlapján az adott könyvnél ...folytatható a jegyzetelés, a reagálás, a kritika”, egyelőre – legalább is a recenzio

írásának az időpontjáig – nem sok nyomtatót lehetett látni.

Összefoglalva megállapíthatjuk, hogy a kötet mind tartalmi, mind formai szempontból sok érdekességet tartalmazó, a hazai infokommunikáció szakirodalmában jelentős helyet elfoglaló műnek tekinthető. Bízunk benne, hogy az Olvasó – a recenzenshez hasonlóan

- egyrészt rákap a Bőgel-blogok rendszeres olvasására,
- másrészt érdeklődéssel várja a folytatást, elsősorban az infokommunikáció területén napjainkban megjelenő további nagyhatású innovációs jelenségcsoportok (pl. 3D nyomtatás, Internet of Things stb.) társadalmi-gazdasági következményeit feltáró tanulmányok formájában.

Dömölki Bálint

¹ „I know we can innovate our way out of the current crisis.” Neelie Kroes: End of Year Message 2011 <http://www.commentneelie.eu/sentence.php?s=1861>

Rosta Miklós:

Innováció, adaptáció és imitáció: Az új közszolgálati menedzsment

Budapest, Aula Kiadó, 2012, 350 old.

Az Aula Kiadó gondozásában jelent meg a Budapesti Corvinus Egyetem munkatársának, Rosta Miklósnak, az Összehasonlító Gazdaságtan Tanszék tanársegédjének doktori kutatásait összefoglaló „Innováció, adaptáció és imitáció: Az új közszolgálati menedzsment” című monográfiája.

A szakirodalom gyakran nevezi „új közszolgálati menedzsmentforradalomnak” azokat a nyolcvanas években elindult közszolgálati reformtörekvéseket, amelyek az elmúlt harminc évben domináns szerepet kaptak nemcsak az

angolszász országokban és más fejlett nyugati demokráciákban, de a nemzetközi szervezetek hatására a világ számos más régiójában is. A szerző munkájában a közszeztort érintő átalakulások ezen uralkodó irányzatához kapcsolódó reformok bevezetésének korlátait helyezi vizsgálatának középpontjába. Ez a témaválasztás az Új Közszolgálati Menedzsment (angolul: New Public Management - NPM) reformok bevezetésével és az azokhoz fűződő tapasztalatokkal foglalkozó nemzetközi kutatások közé illeszkedik, amely szakirodalom egyre részletesebben tárgyalja az NPM-eszköztár bevezetésével kapcsolatos anomáliákat, kiváltva a nem angolszász országokban. Magyarországon valójában nem beszélhetünk átfogó NPM-reformról abban az értelemben, hogy az adott eszköztár jelentős része bevezetésre került volna. Ezért a szerző kutatásában is

inkább arra helyezi a hangsúlyt, hogy a nemzetközi szervezetek – és így az EU komoly finansziális – támogatásának ellenére miért nem sikerült meghonosítani ezeket a törekvéseket, illetve miért van kis esélye, hogy valaha is sikeresen meghonosodjon a nem angolszász országokban ez a közszeztort érintő, alapjában véve piacközpontú menedzsmentszemlélet.

A szerző deklarált célja, „...hogyan tudományos igénnyel megvizsgálja és választ adjon arra a kérdésre, vajon a társadalmi – azon belül is elsősorban a gazdasági és politikai – folyamatok intézményi burkát jelentő informális és formális intézmények befolyásolják-e, és ha igen, milyen módon és mértékben az NPM-irányzat zászlaja alatt bevezetendő menedzsmenttechnikák sikeres bevezetésének lehetőségét” (16-17. old.). Ennek a kutatási célnak megfelelően a szerző az új intézményi közgazdaságtan és a Kornai János által

propagált rendszerparadigma kereteit tartja követendő tudományos megközelítésnek. A könyv bevezetésében a szerző részletesen ki is fejti és meg is indokolja e tudományos szemléletmód alkalmazását. Ez a szemléletmóddal kapcsolatos „tisztázás” a mű fontos momentum, nemcsak azért, mert az olvasó ez alapján értheti meg igazán a kutatás során kialakított modellt, de azért is, mert sok szerző elmulasztja kifejteni, illetve tudatosan kerüli, hogy explicite felhívja a figyelmet a neoklasszikus közgazdaságtani keretek átlépésének tényére és indokaira. Egyébként Rosta Miklós egész könyvét jellemzi ez a körültekintő, összeszedettséget tükröző és tárgyilagos stílus, amellyel az olvasót végigvezeti a kutatásain és azok eredményein, úgy, hogy közben nem hagy elvarratlan szálakat, megválaszolatlan nyitott kérdéseket. A vizsgált kérdéskör nehezen megfoghatósága, a számos kérdést felvető, kiválasztott módszertan csakis ilyen precíz és részletesen magyarázó stílusban válhat koherens egészé. A könyvből kiderül, hogy a szerző messzemenőig tudatában van ennek, és kiválóan megfelel ezzel az önmaga által is támasztott elvárásnak.

A monográfia második fejezetében a szerzőtől megtudhatjuk, hogy személyes kudarcélményei hatására kezdett el foglalkozni az NPM bevezetése körüli anomáliákkal. Tanácsadóként és trénerként számos önkormányzatnál segédkezett, illetve próbált támogatást nyújtani ahhoz, „hogy a fejlett nyugat-európai gyakorlathoz hasonló menedzsmenteszközökkel fejlesszék szervezetüket, növeljék eredményességüket és hatékonyságukat” (27. old.). Tapasztalatai alapján arra a következtetésre jutott, hogy a sikertelen próbálkozások száma messze felülmúlja a sikeres projektek számát. Ennek oka a szerző feltevése szerint az, hogy az NPM-szemléletmódhoz tartozó menedzsmenteszközök nem illeszkednek az ország társadalmába beágyazott informális és formális intézményrendszerbe. Ez a felismerés ihlette további kutatási kérdéseit, kilenc hipotézisét, amelyek köré munkáját építette.

A harmadik fejezet a témával kapcsolatos összefoglaló szakirodalmi áttekintés. A szerző bemutatja azokat a közgazdasági elméleteket, amelyek hozzájárultak az NPM szemléletmódjának kialakulásához. A fejezetből megismerhetjük az NPM céljait, az NPM eszközrendszerét, az alkalmazott technikákat és az NPM irányzatát ért kritikákat. Ez a fejezet a maga mintegy 70 oldalas terjedelmével önmagában is kiváló referenciaanyag bármely, a téma iránt érdeklődő olvasó számára, mindközben kiváló elméleti alapot szolgáltat az NPM bevezetéséhez kapcsolódó következő fejezetben bemutatott intézményi meghatározottság modelljének.

A modell függőváltozóját, vagyis az NPM-reformok sikerességét a szerző három módon ragadja meg. Az első módszer a szakirodalom elemzésére és feldolgozására épül, amely során a szerző egy 1-től 10-ig (és a megbízhatóság érdekében egy 1-től 5-ig) terjedő listán több száz publikáció alapján szakértői becslés szerint értékeli az adott ország NPM-reformjainak sikerességét. Emellett két összetett mutatót is létrehoz: az állampolgáriérdek-mutatót és a politikusiérdek-mutatót. A modellalkotás során emellett a szerző olyan függetlenváltozókat alkalmaz, amelyek véleménye szerint a legjobban magyarázzák az NPM-reformok sikerét. A modell egyes blokkjait alkotó informális és formális intézmények proxyváltozók segítségével kerültek operacionalizálásra. A proxyváltozók nemzetközi szervezetek felmérésein (pl. World Value Survey, European Value Survey) alapulnak, gyakran több alváltozóból tevődnek össze. A változók számát a szerző főkomponens-elemzéssel csökkentette, amely során egy-egy főkomponens alakított ki az informális és a formális intézmények esetében. A szerző a modell többféle variánsát tesztelte útmodell-elemzéssel, vagyis többváltozós lineáris regressziók összefüggő sorozatával, 31 ország adataira vonatkozóan.

Viszont meg kell jegyeznünk, hogy bár a szerző igen körültekintően jár el mind a modell elméleti alátámasztásá-

nál, mind pedig az alkalmazott statisztikai módszert tekintve, mégis számos kérdést vet fel annak a ténye, hogy a felhasznált adatok igen „sokszínűek.” Sokszínűek abban az értelemben, hogy az NPM sikerességét mérő, illetve az amúgy is nehezen mérhető informális és a valamelyest jobban mérhető formális intézményekkel kapcsolatos adatok a legkülönbözőbb módszertan szerint és elméleti háttér alapján kerültek begyűjtésre az adott felmérések készítői által. Másképpen fogalmazva, a legnagyobb kockázatot Rosta Miklós eredményeinek megbízhatóságában nem saját munkája, hanem az annak alapját képező adatbázisok „minősége” jelenti.

Ezeket a nemzetközi felméréseket számos módszertani és elméleti jellegű kritika érte az elmúlt években, kiváltképpen az informális intézmények mérésével kapcsolatos lehetőségek kérdéskörében. Így függetlenül a modell elméleti alátámasztottságától, az olvasóban akaratlanul is kételyek merülhetnek fel a kimeneti oldal megbízhatóságával kapcsolatban. Ugyanakkor éppen ez az a momentum a könyvben, amely arra készítheti az olvasót, hogy átgondolja, illetve továbbgondolja a Rosta Miklós által felvetett kérdéskört, a könyvben prezentált bemeneti oldali faktorok lehetséges súlyát nemcsak az NPM bevezetésének, de akár bármilyen más gazdaságpolitikai, vagy éppen társadalompolitikai intézkedéssor sikeres bevezetésével kapcsolatban. Ez az intézményi beágyazottság, amelyre Rosta Miklós könyve rávilágít, számos további kérdést és kutatási irányt vett fel, nemcsak a közszolgálat iránt érdeklők, de a közgazdaságtan és más társadalomtudományok, így például a politikatudomány kutatói számára is.

Rosta Miklós kötete jól illeszkedik abba a kutatási irányba, amely amellelt érvel, hogy egy adott társadalom normarendszere és kultúrája miatt nem lehet kritika nélkül bevezetni más országokban bevált intézkedéseket. A könyvben bemutatott eredmények újabb bizonyítékai ennek a felismerésnek.

Tóth László